

Libreto výstavy

Ohýbaj ma mamko

(kultúra etnických menšín na Slovensku)

Názov výstavy:	Ohýbaj ma mamko
Miesto realizácie:	II. budova Slovenského národného múzea, Malá hora 2, Martin
Výstavná plocha:	506 m ²
Termín otvorenia:	november 2010

Územie dnešného Slovenska je kontinuálne osídlené od polovice 6. storočia pred našim letopočtom. Za toto dlhé obdobie tu našli svoj dočasný životný priestor mnohé spoločnosti, ktoré putovali ďalej, alebo splynuli s inými. Po niektorých sa nezachovali výraznejšie stopy, po iných aspoň mená, po ďalších archeológovia objavili aj hmotné pamiatky. No potomkovia väčšiny etník, ktoré na naše územie prišli v období stredoveku a na začiatku novoveku sa tu udržali až do súčasnosti a dnes sú súčasťou niektorej z etnických minorít, ktoré spolu tvoria približne jednu pätinu z celkového počtu obyvateľov Slovenskej republiky. Dokumentácia kultúry národnostných menšín, ktoré žijú alebo žili na území Slovenska je súčasťou poslania Slovenského národného múzea. Dnes je jeho súčasťou 8 špecializovaných múzeí približujúcich kultúru Ukrajincov, Nemcov, Židov, Chorvátov, Čechov, Maďarov, Rómov a Rusínov. žijúcich na území Slovenska, národností, ktoré spoluvytvárali jeho kultúru.

Už po šiesty krát sa tieto múzeá predstavujú verejnosti spoločným projektom Múzeá a etniká približujúcim určitý kultúrny fenomén - dnes narodenie, detstvo, vzdelávanie a dospievanie až po dosiahnutie prahu dospelosti. Obraz tohto dôležitého obdobia v živote človeka je vytvorený tak, ako sa na území Slovenska odohrával v období konca 19. až 1. polovice 20. storočia za účasti a v súčinnosti slovenského národa i jednotlivých etník žijúcich na Slovensku.

Priestor výstavy bude tematicky rozdelený podľa etáp na časovej osi: narodenie, detstvo, vzdelávanie, dospievanie.

Každá časť výstavy sa bude skladať z dvoch komponentov: panelov a trojrozmerného materiálu.

Na paneloch bude umiestnený stručný text, ktorý oboznámi návštevníka so situáciou, ktorú príslušná časť výstavy približuje.

Text bude napísaný v slovenskom jazyku.

Fotografie dokresľujúce predstavovanú situáciu, budú umiestnené na paneloch, prípadne na stenách.

Trojrozmerný materiál umiestnený v priestore bude konkretizovať príslušnú časť výstavy. Umiestnený bude voľne na pódiumoch a v presklených vitrínach, odev bude inštalovaný na figurínach.

V rámci výstavy sa počíta s replikou školskej triedy ako priestorom pre aktivity, určené detskému návštevníkovi.

Na vhodnom mieste bude inštalovaná obrazovka, na ktorej budú **prezentované filmy** s ukážkami detských hier a folklóru a zároveň budú **ozvučené** aj jednotlivé časti výstavy.

Sprievodný propagačný materiál:

- Pozvánka
- Plagát
- Pracovné listy pre detského návštevníka
- Spevník detských hier a piesní
- Zborník z konferencie

Tematické členenie výstavy:

I.

NARODENIE

Text:

Požehnanie rodiny deťmi bolo jednou z najdôležitejších podmienok jej ďalšieho života. Zabezpečovalo zachovanie rodu a súčasne plnilo aj hospodárske požiadavky spoločnosti. Viacdetné rodiny boli v minulosti celkom prirodzené, keďže predstavovali aj základ potrebnej pracovnej sily v rodinnom hospodárstve. V budúcnosti znamenalo nevyhnutnú pomoc a na staré dni zabezpečovalo rodičom oporu. V niektorých regiónoch (Gemery, Novohrad) sa ale regulovanou pôrodnosťou uplatňovala jednodetnosť, ktorá mala predovšetkým zabrániť deleniu rodinného majetku.

Príchod nového človeka je v tradičnej kultúre spätý s mnohými obradmi, obyčajovými úkonmi a poverami. Zabezpečenie zdravého potomstva a ľahkého pôrodu bolo súčasťou už svadobných obradov. Verilo sa, že najmä prvé mesiace tehotenstva sú dôležité pre zdravie, vzhľad a charakter dieťaťa.

Pôrod bol v minulosti značným ohrozením života ženy, preto sa v tradičnej kultúre vytvoril celý rad racionálnych aj magických praktík, ktoré mali zabezpečiť jeho úspešnosť. Ženy rodili prevažne doma, za prítomnosti pôrodnej baby a starších príbuzných, ale výnimočne neboli ani pôrody pri práci v poli. V zmysle predstavy, že všetko čo je v miestnosti zaviazané alebo zatvorené, prekáža dieťaťu v príchode na svet, rodičke rozplietli vlasy, rozviazali uzly na odeve, stiahli obrúčku, odomkli truhlicu a p.

Pri pôrode nesmeli v miestnosti chýbať apotropajné predmety (ihlica zapichnutá v kútnej plachte), ktorým sa pripisovala schopnosť chrániť matku i dieťa pred všetkými zlými silami. Pred urieknutím a inými nepriaznivými vplyvmi mala dieťa chrániť červená stužka alebo výšivka na čepčeku.

Po narodení sa magické úkony opäť sústredili na dieťa. Nimi sa mala ovplyvniť jeho budúcnosť a zároveň z rozličných prejavov zistiť aký osud ho očakáva. Dôležitý bol termín narodenia (dni, sviatky), konštelácie nebeských telies, telesné znaky (napr. ak sa narodilo so zubom, bude múdre, ak v „čepčeku“, šťastné a bude vedieť liečiť). Zdravie, šťastie, šikovnosť a bohatstvo malo dieťaťu zabezpečiť polozenie na kožuch, na stôl (aby sa držalo domu), na zem (aby bolo silné), na chlebovú lopatu, na pec atď. Dľaňami formovali dieťaťu hlavu, prstom robili jamky do líc a brady, do rúk mu vkladali pracovné predmety, aby tak ovplyvnili jeho budúci vývoj. Dôležitú úlohu mal prvý kúpeľ, ktorý mal hygienický, profylaktický a magický význam. Doň sa vkladali predmety, ktorých vlastnosti mali prejsť na dieťa (peniaze - aby bolo bohaté, med - aby bolo dobré, liečivé rastliny - aby bolo zdravé. . .). Voda z kúpeľa sa vyliala pod ovocný strom, aby dieťa bolo zdravé a ľuďom milé, medzi kvety, aby dobre spalo alebo na neprístupné miesto, aby mu nemohol nikto poškodiť. Umyté a obriadené dieťa pokropila pôrodná baba svätenou vodou, prežehnala ho, pomenovala a podala otcovi, príp. ostatným členom domácnosti. Tí ho bozkom prijali do rodiny. Do krstu nesmeli dieťa zostať samotné, aby ho strigy nevymenili, z toho dôvodu sa k nemu matka nemala otáčať chrbtom, nesmeli ho vynášať z domu, neukazovali ho cudzím ľuďom a na noc nechávali zažaté svetlo.

Posteľ rodičky a novorodenca bola počas šestonedelia od spoločne obývaného priestoru oddelená kútnou plachtou. V oblasti severovýchodného Slovenska (Rusíni i Ukrajinci) na ňu vešali *križmo* - prvý kmotrovský dar pre novorodenca, predstavujúci jeho základnú výbavičku.

Pôrodná baba poskytovala pomoc aj rodičke. Neskôr sa zúčastnila krstu i vádzky v kostole. Pôrodné baby boli známe už zo stredoveku, ale až v roku 1774 sa na lekárskej fakulte Trnavskej univerzity začali pre ne organizovať 6 týždňové odborné kurzy. Podmienkou bolo, aby uchádzačky o tento kurz boli gramotné a ovládali aspoň jeden z troch krajinských jazykov: slovenčinu, maďarčinu, nemčinu. Okolo roku 1860 bolo na Slovensku vyše 300 pôrodných báb, ktoré absolvovali kurz skúškou u župného lekára. V roku 1872 v Bratislave a v roku 1907 ..... vznikli Školy pre pôrodné asistentky.

V židovskej komunite sa na 8. deň po narodení chlapca konala obriezka – brit mila – zmluva obrezania ako forma uzavretia náboženskej zmluvy. (“Abraháмова zmluva“ Gn.17:9-14.)

Obriezka bola vykonávaná v domácnosti alebo v synagóge za hojnej prítomnosti príslušníkov komunity. Nutná bola prítomnosť desiatich mužov – minjan. Osemdňového chlapčeka prinášal kmotor - kvater, odovzdal ho mohelovi, ktorý vykonal obriezku. Ten dieťa uložil na kolená sandeka, pre ktorého to bola čestná funkcia. Matka sa obriezky mohla zúčastniť iba po návšteve rituálneho kúpeľa – mikve. Samotná obriezka sa konala v Eliášovom kresle. Súčasťou obradu bola Obriezková opona. Obrad sa vykonával obriezkovou súpravou, s použitím dvoch obriezkových pohárov – na víno a odsatú krv. Pri záverečnej modlitbe dostal chlapček meno (aj viac mien), zväčša po mŕtvom členovi rodiny. Modlitba končila

prianím : Nech sa tento maličký stane veľkým; ako dospel k zmluve, tak nech dospeje k Tóre, k svadbe a ku konaniu dobrých skutkov.

Plenu, na ktorej ležal novorodenec pri obriezke priniesol chlapec pri dosiahnutí tretieho roku do synagógy ako dar. Mohla sa použiť ako obrus mappa – na synagogálny stôl – bima, alebo bola rozstrihaná na pás - povijan – chitul, ktorým sa zväzuje zvitok Tóry.

Meno novonarodeného dievčatka bolo ohlásené v synagóge v prvý šabat, alebo pri prvej návšteve matky v synagóge po šestonedelí.

Od roku 1563 (do r. 1949) bola cirkev poverená vedením matrík . Okrem matrík narodených, aj sobášov a zomretých.

Predmety

Posteľ ohradená kútnou plachtou

Korýtko na 1. kúpeľ

Magicko ochranné praktiky: kožuch, mince

prvý odev dieťaťa – košielka, čepček, perinka, povijan

Návšteva rodičky - kmotrovský kôš, obrúsok

hlinený riad, fľaša

koláče – makety

-kútna plachta

-ochranný amulet (proskurka, cesnak, uhlík, svätená soľ)

-kožuch obrátený naruby

- ochranné železné predmety (kosák, nôž)

-lavička + korýtko – kúpačka

-kolíska drevená

-Celok obriezka

-kútna plachta

-kolíska + obliečky a vankúš

-zavinutie

-kútna plachta

-prikryvka novorodeniátka

Fotografie, archiválie

Fotografie detí v kolíske

Rodný list

Osvedčenie babice

Detský plač

-rodný list (koniec 19. stor.)

-matka pri kolíske

-matka s dieťaťom v hajtke

II.

KRST

Text:

Krstom bolo dieťa prijaté do kresťanskej cirkvi a dostalo krstné meno. Novorodenca krstili do týždňa – dvoch . Obradný akt krstu spočíva v pokropení vodou, pričom krstiaci hovorí: Krstím ťa v mene Otca i Syna i ducha svätého a krstený zastúpený krstnými rodičmi odpovedá prísahou. Medzi rodičmi a krstnými rodičmi dieťaťa vzniklo duchovné

príbuzenstvo určované cirkevným právom s ľudovou spoločensko - obradovou tradíciou a mimoriadne vážený príbuzenský vzťah.

Po cirkevnom obrade v kostole nasledoval rodinný obrad – *krstinym- krštenie*, ktorým bolo dieťa prijaté do rodiny. Jeho súčasťou bývala hostina spojená v majetnejších rodinách s obdarovávaním dieťaťa i jeho rodičov. Bohatosť krstín závisela od možností rodiny. Na žiadnom stole ale nechýbal krstinový okrúhly, alebo obdĺžnikový koláč *radostník, mrváň*, ozdobený symbolmi zrodu nového života. Piekla ho krstná matka. Krstinovej hostiny sa spravidla zúčastňovali len ženy.

Predmety:

Prostredie - interiér so situáciou : krštiny (stôl s bohatou ukážkou príležitostnej stravy)
veľkoplošné foto - interiér kostola s krstiteľnicou

Stôl so sviatočným prestretím

Hlinený riad + fľaša s pohárikmi

Jedlá špecifické pre túto príležitosť v rámci jednotlivých menšín - makety

Kôš chrbtový – kmotrovský

Dary dieťaťu pri krste (náušnice, retiazka s krížikom...)

odev dieťaťa na krštiny

zaviniutie dieťaťa na krst

Kmotrovci v sviatočnom odeve

-krížmo (dar krstných rodičov krstniatku ku krstu)

-ženský ľudový odev – sviatočný

-zaviniutie na krst , pokrývka

-plachta na vádzku

Fotografie, archíválie, zvuk

krstný list

fotografie cesta na krst, krštiny...

krštenské vinše a piesne

-Krstiny

-krst

-krstný list z r. 1861

-foto: krst

-krstný list

III.

DETSTVO

Text:

Je vekové obdobie človeka od narodenia po dosiahnutie dospelosti. Spolu s dospievaním predstavuje najdynamickejšie obdobie celého životného cyklu. Prostredníctvom rodinnej výchovy ako aj ďalších vplyvov dieťa spoznáva a osvojuje si sociálne a kultúrne normy a hodnoty svojho spoločenského prostredia. Toto obdobie sa vyznačovalo skorým zapájaním detí do pracovných povinností. Pomoc detí v rodine prispievala k chodu domácnosti a zabezpečeniu materiálnej existencie rodiny. Medzi základné formy detskej práce patrila pomoc rodičom v rámci rodinného hospodárstva a neskôr chodenie detí a mládeže do služby.

OBDOBIE DO JEDENÉHO ROKA

Pri výchove celkom malých detí pomáhali najmä starí rodičia a súrodenci. Detský svet v tomto období predstavoval interiér obytného domu. V ňom patrila významná úloha detskému nábytku. Okrem lôžkového, akým boli rôzne formy kolísk (izbové závesné, podnožové a podstavcové, poľné kolisky), boli jeho súčasťou aj doma vyrobené stojáky či beháre, pomocou ktorých sa deti učili stáť a chodiť. Už v tomto období deti dostávali prvé hračky, najmä zvukové, z nich najčastejšie drevené hrkálky

Predmety

Detský odev – ukážky (košielky, čepčky)
Kolisky - všetky formy vrátane poľnej
v mestskom prostredí kočiaričky (aj perinky)
kolíska
-stoják pre dieťa
-kolíska závesná textilná
- kočiarik (nutná oprava!)
-poľná kolíska
-pôlka –tacka na nosenie dieťaťa

Fotografie, archíválie, zvuk

Ukážky spôsobov nosenia detí
Rodinné fotografie
spôsoby nosenia detí
-Fotografie rodičov s deťmi
-foto poľná kolíska

MLADŠÍ PREDŠKOLSKÝ VEK

Svet dieťaťa sa postupne rozširoval. Už celkom malé deti nosili rodičia na miesta, kde sa vykonávali určité poľnohospodárske práce. Dieťa sa tak zoznamovalo s jednotlivými pracovnými postupmi, čo uľahčovalo jeho ďalšie zaúčanie sa do pracovnej činnosti. V rámci tradičnej výchovy bola zdôrazňovaná práca pred hrou, no v skutočnosti sa obe tieto aktivity často prelínali.

Tretí rok života chlapca sa v židovskej komunite konali „postriziny“ – chalaka - prvé strihanie vlasov, symbolické odstrihnutie sa od matky, prvý krok k uzavretiu obdobia ranného detstva. V tento deň priniesol chlapec do synagógy svoj obriezkový obrus alebo povijan – mappe šuletragen. Súčasťou jeho odevu bol malý tales – talit katan, nosený pod košeľou a cicit – strapce s uzlíkmi, ktorých súčet je 613, tak ako prikázaní a zákazov – micvot.

Predmety

Odev detí príslušného veku
nábytok (stojáky, beháre)
hračky – jednoduché
knihy
- hračky (drevené a handrové)
-detské hračky
-hračky (bábika, loptička)
-detské čiapky

Fotografie, archíválie

Fotografie detí príslušného veku v rôznych situáciách

-foto detí s rodičmi

zvuk

STARŠÍ PREDŠKOLSKÝ VEK

Už od 4. – 5. roku života boli deti zapájané do jednoduchších pracovných úkonov, predovšetkým do prác okolo domácnosti. Dopĺňali tak pracovné povinnosti členov rodiny, prispievali k chodu domácnosti. K povinnostiam detí predškolského veku patrila napríklad pomoc pri zametaní dvora, hrabaní, nosení dreva a vody, pasenie husí a dobytky, zber zemiakov a ovocia, starostlivosť o mladších súrodencov a pod.

V mestskom prostredí sa z detských opatrovní zriaďovaných obcami podľa Zákona XV z roku 1891 vyvinuli verejné sociálne a výchovné zariadenie pre 3-6 ročné deti – škôlky.

Veľkoplošné foto: exteriér - vidiecke prostredie (ako priestor pre hry detí)

exteriér – mestské prostredie - napr. park

predmety

Odev detí príslušného veku

detské pracovné náradie

hry a hračky (vrátane zvukových)

knihy a časopisy

-bábiky, stavebnice

-hrnčeky, tanier s detskými motívmi

-detské pracovné náradie (dvojhrnček, krčah, košíček)

-celok postrižiny – chalaka

-detské šálky s detskými motívmi

Fotografie, archíválie

-fotografie hier na dvore

-fotografie škôlka

-Foto: detské hry

IV.

ŠKOLSKÝ VEK

Text:

Prelomovým momentom v živote dieťaťa bol nástup do školy. Ocitlo sa v novom prostredí a pribudli mu nové povinnosti.

Šesťročná povinná školská dochádzka s vyučovaním v materinskom jazyku bola v Uhorsku stanovená zákonom z roku 1868. V jeho zmysle mohli byť popri cirkevných školách aj školy necirkevné. Návšteva školy sa však zväčša obmedzovala na zimné mesiace, pretože v čase poľnohospodárskych prác museli deti pomáhať na hospodárstve. Rôzne skracovanú a zanedbávanú školskú dochádzku dopĺňali 8 alebo 9 ročné opakovacie školy, ktoré navštevovali žiaci po ukončení 6. triedy až do dosiahnutia 15. roku veku. V zime sa učilo týždenne 5 hodín, v lete 2 hodiny. Vyučovali sa predmety: vierouka a mravouka, písanie, čítanie, rátanie z hlavy, gramatika, cvičenie reči a umu, dejepis, zemepis, prírodopis a prírodospyt, náuka o občianskych právach, spev, telocvik a praktické práce v poľnohospodárstve. V ľudových školách na malých dedinách vyučoval v „jednotriedkach“ spravidla jeden učiteľ. Od r. 1922 bola zavedená 8 ročná školská dochádzka (od 6 do 14 rokov).

Židovské školy mohli byť zakladané škôl po vydaní povolenia cisára Jozefa II. z 31.marca 1783. V Bratislave bola prvá škola založená r. 1820 . Prvá Dievčenská škola Bejt Jaakov bola založená r. 1899, prípravná škola na štúdium na ješive Jesode Hatora , škole vyššieho židovského vzdelania 10 – 15 ročných chlapcov. Tradičné ješivy (Ješiva Chatam Sofer v Bratislave) fungovali do roku 1939.

V období školskej dochádzky sa zvyšovali nároky na účinnosť vykonávanej detskej práce – deťom pribúdali ďalšie povinnosti: zbieranie klasov či viazanie povriesiel pri žatve, rezanie a viazanie vo vinici, okopávanie, pasenie a vodenie statku pri oraní, práce spojené s opatrovaním hydiny a dobytky, nosenie jedla do poľa, mlátenie obilia. Už v tomto veku sa deti pripravovali na vykonávanie odlišných budúcich pohlavných rolí. Medzi špecializované práce dievčat patrilo varenie , šitie, vyšívanie, zriedkavejšie tkanie a pletenie. Chlapci sa na prelome detského a mládeneckého veku zapájajú aj do ťažších poľnohospodárskych prác , ktorých zvládnutie záviselo od ich fyzickej vyspelosti. Už vo veku 12 – 15 rokov sa podieľali na oraní a kosení.

Ekonomická situácia niektorých vrstiev dedinského obyvateľstva si vyžadovala chodenie detí do služby. Chlapci bývali najímaní na sezónne pasenie dobytky alebo husí na gazdovstvách majetnejších roľníkov. Vykonávali i ľahšie práce spojené s vedením hospodárstva. Chlapcov si so sebou brávali podomoví obchodníci na zaučenie. 11 – 12 ročne deti už matky bežne brávali so sebou na sezónne poľnohospodárske práce.

Veľkoplošné foto – interiér školy

Predmety

a) Škola

- interiér triedy - tabuľa, lavice, tabuľky, grifliky, tašky

školské pomôcky

učebnice

ukážky školských prác (zošity, výkresy)

Bábkové divadlo

Odev detí príslušného veku

- školské pomôcky,

- knihy

-detské časopisy

-Celok základná škola – cheder

- štátne znaky ľudových resp. národných škôl

-detské knihy

- Vzorník textilný

-pamätník dievčenský

-tabuľka na písanie

-rozprávková kniha

- básničky pre deti

-školská pomôcka: mapa Uhorska – puzzle z r. 1900

b) Práca

Detské pracovné nástroje (hrable, vidly, cepy...), detské pracovné aktivity (pasenie, starostlivosť o mladších súrodencov...)

c) Hra a športové aktivity

Hračky prostriedkové vrátane školských prác a športového náradia,

-detské stavebnice, hračky, spoločenské hry (karty a i.)

- rapkáče,
- návody na hru dreidle
- pôvodné plavky Bar Kochba Bratislava
- pozvánky na Makkabiádu, tenisové turnaje
- Úbor cvičebný sokolský detský
- skautský preukaz z r. 1943
- školská správa – dvojjazyčná

d) obyčaje a obrady

- Zimný odev detí príslušného veku
- v tomto celku interaktívny prvok – stará škola**
- replika tabule, lavíc a učebných a písacích pomôcok
  - replika bábkového divadla so scénou pre aktivity detských návštevníkov
  - naznačenie dvora s pomôckami pre najbežnejšie detské hry (škôlka, švihadlo, guľky...)

Fotografie, archiválie

veľkoplošné foto: napr. Socháň – starostlivosť o mladších súrodencov..., pasenie husí, dobytka...)

- skupinové fotografie žiakov s učiteľmi
- fotografie sezónnych prác detí s rodičmi, resp. s dospelými
- fotografie vianočné, veľkonočné
- fotografie z mestského prostredia – deti na bicykli, kúpanie na záhrade, spoločné jedlo a i.
- plavecký oddiel Bar Kochba v Bratislave, Trenč. Tepliciach – centrum
- športové trofeje
- Foto: blažejácie, tananaj, hry väčších dievčat

V.

OBRADY PRECHODU

Text:

Neopakovateľné zmeny biologického, vekového, rodinného a sociálneho stavu v živote jednotlivca sprevádzali tzv. obrady prechodu. V mnohom sa zhodujú s iniciáciou. Jedinec bol v ich rámci vylúčený z doterajšej skupiny, resp. stavu a dostával sa do inej skupiny, resp. stavu.

Z religiózneho hľadiska je v tomto kontexte významná birmovka, kresťanský cirkevný obrad potvrdzujúci príslušnosť k cirkvi prijatej pri krste. Je jednou zo siedmich sviatostí. Svätí ju biskup na Zelený štvrtok. Birmovku absolvujú 7 – 14 ročné deti, ktoré sa predtým zúčastnili prvého svätého prijímania. Deti tu dostanú birmovné meno a ich patrónmi sa stávajú birmovní rodičia. Obrad sa vykonáva hromadne, po ňom nasleduje rodinná slávnosť, ktorej súčasťou je pohostenie a obdarovanie dieťaťa zo strany birmovných rodičov. U príslušníkov pravoslávnej cirkvi sa birmovka vykonáva spolu s krstom. Birmovní rodičia sa aktívne zúčastňovali dôležitých životných udalostí svojho birmovného krstňat'a, často napríklad vykonávali funkciu svedka na ich svadbe.

Pre príslušníkov evanjelického a.v. vyznania je kresťanským cirkevným obradom, potvrdzujúcim príslušnosť k cirkvi prijatej pri krste confirmácia. Confirmované bývali 14-ročné deti. Confirmácie a rodinnej oslavy v dome rodičov confirmovaného sa zúčastňujú rodičia, krstní rodičia a ostatné príbuzenstvo.

V židovskom prostredí bolo formou slávnostného prijatia do sveta dospelých absolvovanie obradov Bar micva (syn príkazov) a Bat micva (dcéra príkazov). Ním deti získali právo a povinnosť zachovávať príkazy a zákazy - micvot.

Obrad Bat micva absolvovalo dievča vo veku 12 rokov. Dovtedy sa vzdelávalo v praktických otázkach týkajúcich sa rodinného života, vedenia domácnosti (základy kašrutu, požehnávanie šabatových sviec, príprava jedál a pečenie chaly) a bežnej zdravotníckej starostlivosti. V ženskej spoločnosti už mohli predniesť úvahu nad svätým textom. Pri tejto príležitosti obdržali dar – zväčša ozdobná modlitebná knižka.

Chlapec bol do spoločenstva dospelých prijímaný vo veku 13 rokov obradom Bar micva. Prvýkrát bol vyzvaný k verejnému čítaniu z Tóry v synagóge. Zvyčajne mohol predniesť aj krátku úvahu o prečítanej časti – sidry. Po čítaní Tóry a požehnaní ho prítomní obsypávali orechmi (symbolika významov slova), hrozienkami, mandľami, cukríkmi. Chlapec po Bar micva už môže tvoriť minjan, spoločenstvo desiatich dospelých mužov, potrebné pre platnosť náboženských obradov. Dary, ktoré dostal symbolizovali zmenu jeho statusu - dospelosť: modlitebné remence tfilin, modlitebný šál talit, modlitebná kniha, prvé hodinky, pečatný prsteň. K slávnosti dostávali chlapci často prvé dlhé nohavice a čiapky zamenili za klobúk. V niektorých komunitách bolo zvykom posielat' do domu, kde oslavovali Bar micva 13 vajícok ako symbol plodnosti a života.

Veľkoplošné foto: interiér kostola, interiér synagógy...

predmety

- replika dievčenského príležitostného odevu
- sviečky
- odev, rekvizity, dary
- Celok Bar micva a Bat micva
- Sviečka na 1. Sv.prijímanie – 2 kusy
- Oblečenie chlapčenské na 1. sv- prijímanie
- oblečenie dievčenské na 1. Sv. prijímanie
- knižka modlitebná – 2 kusy
- pamiatka na 1. Sv. prijímanie

Fotografie, archiválie, zvuk

Fotografie z 1. sv. prijímania

Konfirmačné listy

Doriešiť zvukové nahrávky

-foto: 1. Sv. prijímanie

-foto: birmovanie

VI.

D O S P I E V A N I E

Text:

Dospelosť je obdobím životného cyklu, v ktorom ľudský jedinec dosahuje plnú fyzickú a sociálnu zrelosť. V dedinskom prostredí bolo hranicou veku, kedy bolo dospievajúce dievča označované ako dievka, obdobie po ukončení školskej dochádzky. Dievka už zvládala všetky ženské práce a pripravovala sa na vstup do manželstva, do ktorého vstupovala už 15 – 18 ročná. Dievča vo veku 20 – 21 rokov sa pomaly začínalo považovať za starú dievku.

Dospievajúci príslušník mužského pohlavia bol označovaný ako mládenec. Dolná hranica mládeneckého veku nebola jednoznačne určená, pohybovala sa v rozpätí od 14. po 17. rok života.

Okrem veku bola podmienkou mládenectva aj primeraná fyzická vyspelosť a schopnosť vykonávať väčšinu prác, spojených s chodom rodinného hospodárstva. Spoločenské správanie mládencov bolo ovplyvnené hľadaním životnej partnerky a z neho vyplývala súťaživosť až rivalita medzi mládencami. Prechod dospievajúceho chlapca do radov staršej

mládeže sa realizoval vstupom do mládeneckého spolku, do ktorého bol prijímaný mládeneckým krstom, obyčajne konaným pri príležitosti niektorej z významných príležitostí kalendárneho zvykoslovného cyklu. Vstupom do mládeneckého spolku získali mládenci nové práva, významné z hľadiska dedinského spoločenstva – umožňovali im chodiť do krčmy, voľne sa pohybovať večer po dedine, verejne chodiť na zálety, navštevovať tanečné zábavy, v kostole sedieť v mládeneckej lavici atď.

Zvyšujúce sa pracovné výkony dievok a mládenčov viedli k rastu ich významu v rodinnom hospodárstve i dedinskom spoločenstve. Mládež sa podieľala na spoločenskom živote dediny i na mnohých tradičných a obradových úkonoch. K tradičným príležitostiam spoločenského života mládeže patrili aj aktivity pracovného charakteru, akými boli napríklad priadky či páračky.

Foto: Interiér - s naznačením situácie priadok

predmety

Ukážky pracovných nástrojov naznačujúcich škálu pracovných povinností a zručností mládeže (hrable, vidly, cepy, sekery, praslice, kolovraty, výšivky, príprava výbavy...)

Odev pracovný príslušného veku

Fotografie, archiválie

Fotografie zobrazujúce mladých ľudí pri práci

Vandrovne knižky

Výučné listy

-foto mládenčov s príslušnou ozdobou odevu, prijímanie do spolku

-fotografie regrútov

-purimový ples s maskami

-tu bi švat (nový rok stromov – sadenie stromčekov)

VII.

DOSPELOSŤ – regrútska zábava

Text:

V tradičnom dedinskom spoločenstve bola fyzická sila predpokladom pracovnej vyspelosti, preto sa nástup mládenčov na vojenskú službu a absolvovanie povinnej základnej vojenskej služby považovali za určitú skúšku mužnosti a podmienku začlenenia mládenca do radov dospelých členov dedinského spoločenstva. Odchod regrútov na vojnu sa spájal so zábavou mládež. Bežné bolo slávnostné odvážanie a vypravádzanie rukujúcich mládenčov na železničnú stanicu za účasti obecného predstavitel'stva, rodiny a ostatnej mládeže z dediny.

Predmety:

Veľkoplošné foto – interiér krčmy

- regrútske (vojenské) kufre

- sviatočný odev mládenecký, dievocký

-ľudová hudba

- Voz vyzdobený na odvezenie regrútov

Fotografie, archiválie, zvuk

ukážky hudobnej tanečnej kultúry jednotlivých etník

regrútske piesne

Podľa podkladov pracovníkov z jednotlivých múzeí spracovala

PhDr. Hana Zelinová

7.6.2010